

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 Quid sit eius subiectum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

inquinacionem temperantia imponit Aristotel. De illa namque temperantia interpretandus est loqui, de qua superius tractauerat. & cui materiam assignauerat: alioquin non per notiora declarasset materiam continentia, sed ignotum per ignotius, dicendo quod continentia est circa illa, circa quae est temperantia. Nam

optimum & difficillimum contineri, scilicet in concupiscentijs delectationum tactus: communiter autem & secundum quod potest dici in quacunque alia materia: & hoc modo vtitur Ambr. nomine continentia.

AD SECVNDVM dicendum, quod circa timorem non proprie laudatur continentia, sed magis firmitas animi quam fortitudo importat. Ira autem impetum quidem facit ad aliquid profectandum. Ille tamen impetus magis sequitur apprehensionem animalem, prout scilicet aliquis aprehendit se esse ab alio lesum, quam inclinationem naturalem. Et ideo dicitur quidem aliquis secundum quod continens ira, non tamen simpliciter.

AD TERTIVM dicendum, quod huiusmodi exteriora bona sicut honores, diuitia, & huiusmodi, ut Philosophus dicit in 7. Ethicorum, videntur quidem secundum se esse eligibilia, non autem quasi necessaria ad conseruationem naturae: & ideo circa ea non dicimus simpliciter aliquos continentes, vel incontinentes, sed secundum quid, apponendo quod sint continentes, vel incontinentes lucri, vel honoris, vel alius huiusmodi. Et ideo vel *Tullius communiter vult nomine continentia, prout comprehendit sub se etiam continentia secundum quid: vel accipit cupiditate stricte pro concupiscentia delectabilium tactus.

AD QVARTVM dicendum, quod delectationes venereorum sunt vehementiores quam delectationes ciborum: & ideo circa venerea magis concupiscentiam continentiam & incontinentiam dicere, quam circa cibos, licet secundum Philosophum circa vtrumque possit dici.

AD QVINTVM dicendum, quod continentia est bonum rationis humanae: & ideo attenditur circa passiones, quae possunt esse homini naturales. Vnde Philosophus dicit in 7. Ethicorum, quod si aliquis tenens puerum concupiscat eum, vel comedere,

licet prudenter, & ad rationem spectat. Et pluries ab auctore habetur quod incontinentia est in ratione, seu rationabili parte anime. Quomodo ergo haec ex proposito determinatio, quod est in voluntate, constat?

Ad primum horum dicitur, quod secundum doctrinam auctoris, & veritatem, continentia, sicut non est virtus, ita non est habitus proprie loquendo, sed est dispositio: quod ex differentia specifica inter habitum & dispositionem patet, quia scilicet est de facili mobilis ex propria ratione, non ex modo inextinguibili.

significatione continentia, nec ad maiorem expressionem fit ista additio in delectabilibus extra tactum & gustum, cum dicitur, Continens, vel incontinens honoris, lucri &c. Nam si ex multiplici hoc esset significatio, ira oporteret addi in vna materia, sicut in alia, ut aequiuocatio, aut incertitudo vitaretur. Et sic etiam in delectabilibus tactus & gustus oportet addere aliquid, & dicere continens, vel incontinens veneris &c. Et si ad maiorem expressionem haec fieret additio in omni similiter materia additione est opus ad maiorem expressionem. Ea tamen ergo veritate, quod additio in alijs materijs fit, quia solum habet ibi locum continentia est in vi concupiscentia delectabilium tactus, quae pertinent ad vim concupiscentia, ergo continentia est in vi concupiscentia.

ARTICVLVS III.

Utrum subiectum continentiae sit vis concupiscentialis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod subiectum continentiae sit vis concupiscentialis. Subiectum alicuius virtutis oportet esse proportionatum materiae: sed materia continentiae, sicut dictum est, sunt concupiscentiae delectabilium tactus, quae pertinent ad vim concupiscentia, ergo continentia est in vi concupiscentia.

2. Praet. Opposita sunt circa idem, sed incontinentia est in concupiscentia, cuius passiones superant rationem, dicit enim Andron. quod incontinentia est malitia concupiscentialis, secundum quam eligit prauas delectationes prohibente ratione, ergo & continentia pariter est in concupiscentia.

3. Praet. Subiectum virtutis humanae vel est ratio, vel vis appetitiva, quae diuiditur in voluntatem concupiscentialem, & irascibilem: sed continentia non est in ratione, quia sic esset virtus intellectualis; neque etiam in voluntate, quia continentia est circa passiones, quae non sunt in voluntate: nec etiam est in irascibili, quia non est proprie circa passiones irascibilis, ut dictum est. Ergo relinquatur quod sit in concupiscentia.

SED CONTRA. Omnis virtus in aliqua potentia existens auferit malum actum illius potentiae: sed continentia non auferit malum actum concupiscentialis, habet enim continens concupiscentias prauas, ut Philosophus dicit in 7. Ethicorum, ergo continentia non est in concupiscentia.

RESPON. Dicendum, quod omnis virtus in aliquo subiecto existens, facit illud differre a dispositione,

Supra q. 53. artic. 5. ad 3. Et 1. q. 58. artic. 3. ad 2. Et 3. dist. 33. q. 2. artic. 4. q. 2. Et 7. Ethic. lect. 10.

Super Quaestione centesima quinquagesima quinta Articulum tertium.

In articulo eiusdem quod dubium occurrit ad hominem quo ad tria. Primo, quo pacto cum doctrina auctoris fiat, continentia esse habitus subiecti in voluntate, cum ad bonum morale supposito proprio, quod per passiones impeditur, voluntas sit naturaliter inclinata, ita quod non egeat uirtute, nec habitu aliquo secundum auctorem. Secundo, quia auctor repugnantia hic de ipsa voluntate dicit, dum dicit quod tam continens, quam incontinens extra passionem existens, gerit in proposito concupiscentias illicitas non sequi. Ex hoc enim manifeste habetur, quod habet intentionem rectam, ac per hoc voluntatem rectam. Et consequenter male subiungitur, quod prima eorum differentia est in voluntate. Tertio, quia apud auctorem continentia est species constantis ut patet superius in quaestione 53. artic. 5. ad 3. Constantia autem est pars integra

Art. praec. ad 2.

Lib. 7. cap. 9. circa finem. tom. 5.

Secunda Secunda S. Thomae. B B B stendi.

stendi. Et ne hoc appareat volutarium; pbatur ex actu continentie: actus enim eius proprie est hominis in passionibus existens. Costat autem quod passio est de facili mobilis: ex propria igitur ratione continentia est de facili mobilis, ac per hoc non est habitus, sed dispositio, quamuis extero habitus note ad totam primam speciem qualitatis continentia habitus vocetur interdum. Non obstat autem authoris doctrina quod voluntas egeat dispositione superaddita ad purgandum contra vehementes passiones, que inlunt contra morale bonum proprium ipsius suppositum, licet sit contra doctrinam ponere in ea habitum, aut virtute respectu homini boni. Et sic terminata sit questio in precedenti libro mota, & disputata, de subiecto continentie.

¶ Ad secundum dicitur, quod author expresse specificat, quod prima differentia inuenitur in voluntate ut eligat, & non in intentione. Quo fit, ut inter virtutem moralem & continentiam tanta sit differentia, quod virtus moralis rectificat intentionem & electionem: quoniam rectificat voluntatem respectu finis, eius quod est ad finem. Et ideo a priori & perfecte est habitus electivus. Continentia autem solum electionem rectificat pro tunc, si in statu pugnae, sicut incontinentia solum electionem inficit, & obliquat in statu pugnae.

D. 98r. ¶ Ad tertium dicitur, quod ex responsione ad secundum in littera habet glossa. & ratio omnium verborum sonantis, quod continentia sit in ratione, si quod intelligitur, ut in primo momento. Et hoc modo dicitur species constantia, ut mouetur.

¶ In eodem articulo 3. dubium occurrit, quia littera ista expresse contradicit Aristoteli in 7. Ethic. ubi ponit differentiam inter temperatum, & continentem in hoc, quod temperatus eligit, continentis non eligit. Quo ergo in littera dicitur

quam habet, dum subijcitur opposito vitio. Concupiscibilis autem eodem modo se habet in eo qui est continens, & in eo qui est incontinens: quia in utroque protulit in concupiscentias pravas vehementes. Vnde manifestum est, quod continentia non est in concupiscibili sicut in subiecto. Similiter etiam ratio eodem modo se habet in utroque: quia tam continens, quam incontinens habet rationem rectam, & uterque extra passiones existens eligit in proposito concupiscentias illicitas non sequi. Prima autem differentia eorum inuenitur in electione, quia continens quamuis patitur vehementes delectationes & concupiscentias, tamen eligit non sequi eas propter rationem: incontinens autem eligit sequi eas non obstante contradictione rationis. Et ideo oportet quod continentia sit sicut in subiecto in illa vi animae, cuius actus est electio: & hæc est voluntas, ut supra habitum est.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod continentia habet materiam concupiscentias delectationum tantum, non sicut quas moderetur, quod pertinet ad temperantiam, quæ est in concupiscibili, sed est circa eas quasi eis resistens. Vnde oportet, quod sit in alia vi, quia resistens est alterius ad alterum.

¶ Ad secundum dicendum, quod voluntas media est inter rationem & concupiscibilem, & potest ab utroque moueri. In eo autem qui est continens, mouetur a ratione: in eo autem qui est incontinens, mouetur a concupiscibili. Et ideo continentia potest attribui rationi sicut primo mouenti, & incontinentia concupiscibili, quamuis utroque immediate pertineat ad voluntatem sicut ad proprium subiectum.

¶ Ad tertium dicendum, quod licet passiones non sint in voluntate sicut in subiecto: est tamen in potestate voluntatis eis resistere. Et hoc modo voluntas continentis resistit concupiscentiis.

ARTICVLVS IIII.

¶ *Utrum continentia sit melior quam temperantia.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod continentia sit melior quam temperantia. Dicitur enim Eccles. 26. Omnis autem ponderatio non est digna continentis anima. ergo nulla

la virtus potest continentie aduari.

¶ 2. Preterea. Quanto aliqua virtus meretur maius primum, tanto potior est: sed continentia videtur mereri maius primum, dicitur enim 2. ad Timoth. 2. Non coronabitur, nisi qui legitime conuerit. Magis autem certat continens qui patitur vehementes passiones, & concupiscentias pravas quam temperatus, qui non habet eas vehementes. ergo continentia est potior virtus quam temperantia.

¶ 3. Præterea. Voluntas est dignior potentia quam vis concupiscibilis, sed continentia est in voluntate, temperantia in vi concupiscibili, ut ex dictis patet. ergo continentia est potior virtus, quam temperantia.

SED CONTRA est, quod Tertullianus & Andronicus ponunt continentiam adiunctam temperantiam sicut principali virtuti.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, continentia dupliciter accipitur. Vno modo, secundum quod importat abstinentiam ab omnibus delectationibus venereis. Et hoc sumendo nomen continentia, continentia est potior temperantia simpliciter dicta, ut patet ex his que supra dicta sunt de preeminetia virginatis ad castitatem simpliciter dictam. Alio modo potest accipi nomen continentia secundum quod importat resistenciam rationis ad concupiscentias pravas, que sunt in hominibus vehementes: & secundum hoc temperantia est multo potior quam continentia, quia bonum virtutis laudabile est ex eo quod est secundum rationem. Plus autem viget bonum rationis in eo qui est temperatus, in quo etiam ipse appetitus sensitivus est subiectus rationi, & quasi a ratione edomitus: quam in eo qui est incontinens, in quo appetitus sensitivus vehementer resistit rationi per concupiscentias pravas. Vnde continentia comparatur ad temperantiam sicut imperfectum ad perfectum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod authoritas illa potest dupliciter intelligi. Vno modo, secundum quod accipit continentia pro abstinentia ab omnibus venereis. Et hoc modo dicitur, quod omnis ponderatio non est digna continentis in genere castitatis, quia etiam fecunditas carnis, que